

DOBRO POČUTJE KOT MORALNA DOLŽNOST DOBREGA KMETA: ALI PSIHOEDUKACIJA ZADOŠČA?

Duška Knežević Hočevar, ZRC SAZU
duska.knezevic@zrc-sazu.si

PODLAGA

SPREMEMBE V KMETIJSTVU SKOZI OČI IN TELESA
KMETOV (2020-2024; ARIS J6-2577) in

OMRA program, ki ciljno nagovarja kmetovalke in
kmetovalce.

ANTHROPOLOGICAL NOTEBOOKS

Vol. 29, Issue 2, pp. 101-127, ISSN 2232-3715
DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10471047>
Research article

Farmers on the reasons for their embodied anxieties in post-1990 Slovenia

Duška Knežević Hočevar
Sociomedical Institute ZRC SAZU

Mateja Slovenc Grasselli
Sociomedical Institute ZRC SAZU

SAPIENZA
UNIVERSITÀ EDITRICE

L'Uomo, vol. XIV (2024)
n. 1, pp. 41-64

© Author(s)
E-ISSN 2465-1761

Farmer Distress Through Ordinary Ethics: «Abolish the Social Support and Give Us Fairer Prices!»

DUŠKA KNEŽEVIĆ HOČEVAR
ZRC SAZU, Sociomedical Institute

Journal of Rural Studies

Volume 114, February 2025, 103506

Mental health, well-being and resilience in agricultural areas: A research agenda for the Global North

Caroline Nye ^a , Rebecca Wheeler ^a , David Rose ^b , Florence Becot ^c ,
Mark Holton ^d , Duška Knežević Hočevar ^e , Jorie Knook ^{f,g} , Sarah Kyle ^h ,
Maria Partalidou ⁱ , Mark Riley ^j , Artur Steiner ^k , Hannah Whitley ^l

OD DEHUMANIZACIJE
DO DISKRIMINACIJE

Vztrajne socialne
problematike
v Sloveniji

Ko na kmetiji odpove telo

Duška KNEŽEVIĆ HOČEVAR*

Uredili Irena Šumi in Mojca Urek

omra

OD SEZNANJENOSTI
S TEŽAVAMI V DUŠEVNEM
ZDRAVJU DO UČINKOVITEGA
ODZIVANJA Z MANJ STIGME
Zdaj je čas, da znanje prenesemo v prakso!

Od seznanjenosti s težavami v duševnem

209

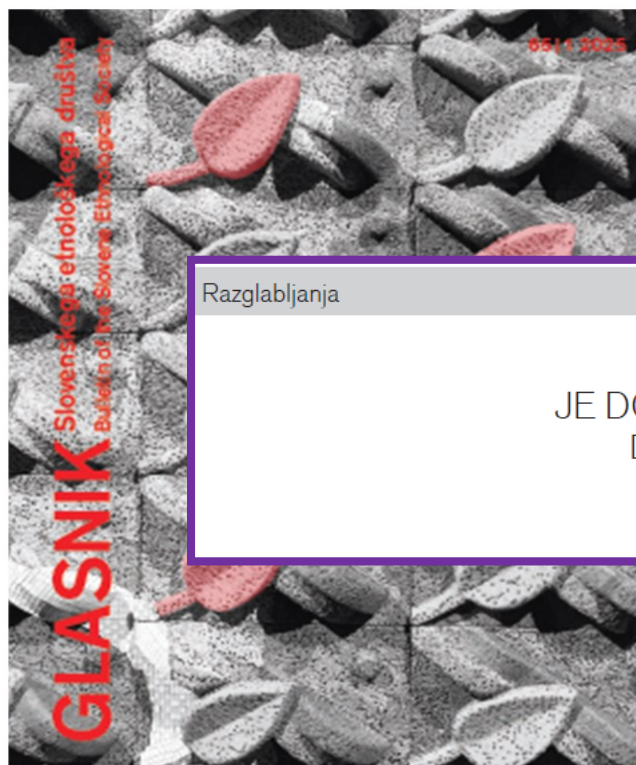
PODEŽELSKI ZDRAVNIKI ŠIRŠE O TRPLJENJU LJUDI, KI KMETUJEJO

Medical reflections on the suffering
of farmers beyond the symptoms

Duška Knežević Hočevar

Edited by: Lilijana Šprah

Year: 2022

Razglabljanja

Duška Knežević Hočevar*

JE DOBER KMET TUDI ZDRAV KMET?

Dobro počutje kot moralni imperativ

Izvirni znanstveni članek | 1.01
Datum prejema: 9. 5. 2025

O ČEM JE GOVOR?

KAKO KMETJE RAZUMEJO NASTAJANJE OZ. VIRE
SVOJEGA SLABEGA POČUTJA, CELO OBOLENJ?

Razlago oz. odgovor na to vprašanje umeščam v
podeželsko skupnost ...

IZRAZJE

Dobro počutje (vključno z zdravjem):
ne kaj je dobro počutje .. temveč
kako si ga ljudje v različnih družbenih in
kulturnih kontekstih **zamišljajo, izražajo in doživljajo..**

Podeželska skupnost:
kulturne razsežnosti obolenj
v konstelacijah zg. imperativov o tem,
kako biti »dober kmet«..

PRISTOP

Nemedicinska raziskovalna pristopa: dobrega kmeta (Burton idr. 2021):

.. moralne in čustvene sodbe o tem, kdo je dober kmet, kako se obnaša, kako kmetuje, kako ocenjuje sebe, druge kmete in njihove dejavnosti, kako drugi v skupnosti presojaajo njega ..

vsakdanje etike (Lambek 2010):

v vsakodnevnih družbenih interakcijah in
pogovorih vidne moralne diskurze
v ruralnih skupnostih ..

OPAZOVANJE

Antropološko terensko delo
Opazovanje z udeležbo ..

Komunikacijsko delo, ko so razmišljali, osmišljali in iskali rešitve
med »tem, kar je, in tistim, kar bi moralo biti«.
Krivda in odgovornost ..

Vžig moralizacije – možnost uvedbe psihološke pomoči

TEREN

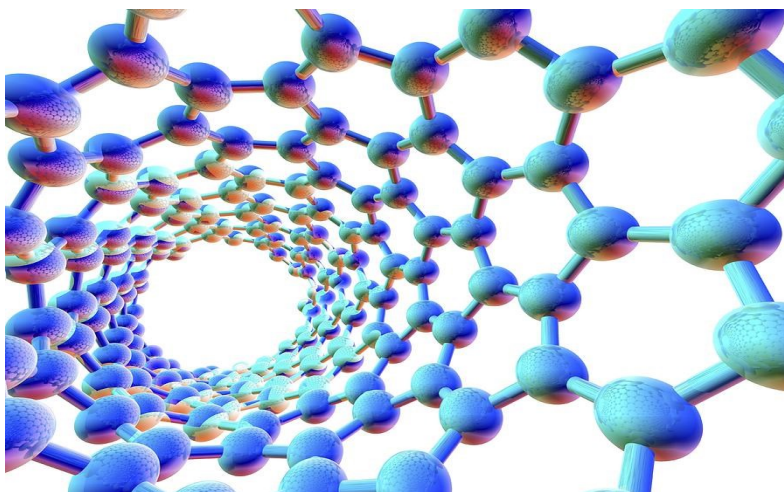
Podeželje Pomurja med julijem 2021 in aprilom 2022

Pogovori z ok. 40 odraslih s
24 kmetij

(6 kmetij že leta 2009,
po 3 kmetije leta 2013 in
2015, 15 pa šele leta 2021-22)

REZULTATI tematske analize

SOUČINKOVANJE diskurzivno posredovanih porajajočih,
prepletajočih in navezovalnih vsebin ..

(sic!) Omejenost zgolj na skupna (podobnosti/razlike) opažanja
udeleženk in udeležencev raziskave ..

1.

1. »Moški ne bodo šli [na izobraževanja o psihičnih težavah]«

(Večina): ker »ne priznajo duševnih težav«, ker jih »držijo v sebi«, ker jim je »nerodno [o njih] spregovoriti«, ker obstaja v podeželski skupnosti »sram [o duševnih težavah]«.

(Nekateri, manjšina ..)

(On, 49): » Psihološka pomoč je nujna, a je le gašenje požara« .. Nujna je preventiva - boljša kmetijska svetovalna služba ..

2.

2. »Kmet mora biti zdrav!«

(Večina):

- da je **DELO** pravočasno in dobro opravljeno. Delu kot vrlini sta **podrejena** tudi um in telo.
- potrdi telesne težave, a jih normalizira
- skrivanje telesnih težav; namerna pozaba; skrb za druge
- moški potrdijo psihične napetosti ob delovnih viških, a ne iščejo pomoči

3.

3. »Delamo preveč! Vse na kmetiji je lahko nevarno.«

(Večina): delajo vedno več kljub mehanizaciji... manjša osredotočenost, več tveganja:

Primer večanja delovnega bremena (upokojenka, 63):

»Moraš delati, ker ne boš mogel plačati pokojninsko-invalidsko. Moraš delati, da te ne bodo rubili. Moraš delati, da si lahko kupiš boljši traktor. Moraš delati, ker se ti je nekaj pokvarilo in ne moreš popraviti brez denarja. Ko greš v to [kmetovanje], moraš zavestno vedeti, kaj to pomeni. Moraš imeti tri, štiri prikolice. Moraš imeti dva močna traktorja. Moraš imeti štiri, pet manjših traktorjev, če hočeš tako delati, kot delaš, nimaš kaj. Ne moreš si obnoviti strojnega parka, če ne delaš. To je železo, se lomi. Pa odplačevati kreditov. Dva hleva sta na kredit. [DKH: Koliko kreditov pa ste do zdaj imeli?] Jezus, dvajset [kreditov], stoprocentno.«

Primer stalne nevarnosti (On, 33):

*»Priprava strojev [...] lahko ti kje zdrsne ali kaj popusti. Moraš biti previden, kje hodiš. Jaz sem si lansko jesen pri pokrivanju silaže zlomil nogo. Na prikolico smo nalagali vreče, je malo rosilo, jaz pa sem bil na prikolici in z eno nogo sem čepel na teh vrečah, z drugo pa stal na stranici od prikolice. Ko sem potegnil cerado, mi je spodrsnilo in desna noga mi je padla med te vreče, zdrsnilo mi je, izgubil sem ravnotežje in padel. [...] Mama je bila panična, ker nismo končali jesenskih opravil. Jaz pa sem preležal dva tedna v postelji in se mi je mešalo. Kljub temu sem šel z berglami na traktor, ker je **bilo treba opravila napraviti**«.*

4.

4. »Zakaj [kmetje] ne moremo spati?«

(Večina):

- zaradi **vremena** v povezavi s stopnjevanima tempom in količino dela
- **slabih odkupnih cen**
- **slabih medgeneracijskih odnosov** (npr. oče–sin, snaha–tašča) kot tudi med partnerjema, sorojenkami in sorojenci
- njihovega **slabega zdravja** in **poškodb** (tudi živali - ko zboli žival »gre zaradi bolezni cela štala«, kako se bo potem prodalo, živelo?)
- **slabega ugleda** v kmečki skupnosti ali širše med nekmeti

Primer vremenskih ekstremov (On, 35): *»Spomnim se, da leta dva osem [2008], ko sem začel delati, ni bilo takšnih ekstremov. Žetev je potekala tri tedne. Komaj smo čakali kakšnih padavin, da si odpočijemo. Zdaj pa imamo dva dni žetev, tri dni dež, dva dni žetev, pol pa se seveda hočeš čim več narediti in je še večji pritisk. Tega tempa ne zdržijo niti stroji«.*

Primer slabih odkupnih cen (On, 72 let): *»Mi smo imeli dva enajst [2011], se mi zdi, pšenico plačano dvesto štirideset [240] evrov na tono, ker so bile slabe letine. Nismo mi postavili te cene, trg jih je. Naslednje leto so vsi mlinarji oz. peki dvignili ceno kruha in vseh izdelkov v trgovini. Naslednje leto smo dobili pol manj, to je sto dvajset [120] evrov na tono pšenice, a cene v trgovinah niso padle«.*

Primer (sin-oče): (On, 39): *»Sprotne stvari me glodajo, ker bi jaz drugače delal, pa ne morem. Ker moj cilj je, da bi delal manj, pa da bi od tega imel boljše življenje. To je moje mišljenje, čeprav rad delam. Ste videli, da rad delam. Moj oče, on bo pa non-stop delal po svoje. Ne odstopi. On bo, če mu zdaj rečeva, to bo tu treba tako narediti, on bo šel, pa ne bo popustil. Ne bo tako naredil. To je razlika.«*

Primer skrbi slabega zdravja (Ona, 52 let): *»Najbolj me skrbi njegovo zdravje. Ima težave z želodcem že od nekdaj. Zdaj [pri 60. letih] je zgaran. Noga in vrat po poškodbi nista v redu. Pokojnine ne bo imel. Nikoli si ni upal izneveriti staršem.«*

Primera slabega ugleda med kmeti v skupnosti (On, 43): *»Najbolj me skrbi, da v rukerjih ne narediš [strojne usluge], kar si obljubil. Velikokrat zaradi vremena. Vsi bi radi na isti dan. Nezanosljiv človek si, kako naj drugače povem. Slabo vest imaš. Kaj obljubljaš, če ne zmoreš?«*

in nekmeti (On, 73):

»Mene celo življenje najbolj to boli, že v vojski med vojaki, da ti je nekdo rekel kmet, pa ne zato, ker si bil kmet, ampak zato, ker je to bila žaljivka. Ja, si zarukan. Pa tega ni rekel samo meni. Rekel je tudi tistemu, ki sploh ni bil kmet. To je mene celo življenje najbolj bolelo«.

5.

5. Izpovedano slabo počutje v kmečkem vsakdanjiku

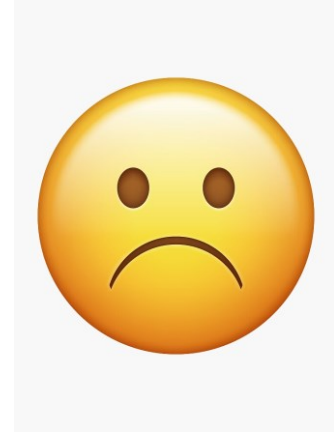
(Večina žensk – eksistenčna izpraznjenost, frustracije in psihosocialno izčrpavanje):

občutki praznine (*»Nič nimam od življenja, saj nisem v hlevu le devet dni v letu«*; Ona, 48),

izgubljenih alternativ (*»Me prime, da bi šla nazaj v mesto«*; Ona, 46),

občutki dolžnosti in nezmožnost odklopa (*»Sami smo si krivi, ker stalno razmišljamo, kaj je še treba [narediti], kaj bi radi imeli, pa česa še nismo naredili. [...] Tudi ko kavo pijemo, se o čem drugem razen o delu ne znamo pogovarjati«*; Ona, 66).

5.

(Večina moških – razlikuje med umskim/fizičnim delom in da kmet ni vključen v oblikovanje cenovnih razmerij med pridelovalci, predelovalci in trgovci):

»Jaz sem nemočen. [...] Ne moreš nič. Zato se tudi dostikrat hecam, da kmet ne rabi računati. Ne rabiš matematike. Kaj kupiš in kaj prodaš, ti drugi rečejo. To me dejansko najbolj moti in boli« (On, 43).

6.

6. Krivda, odgovornost in obzorje rešitev

(Večina):

Krivdo za slabo počutje in za zdravje tvegane okolice so poleg zgoraj navedenega (vsebine od 1.-5.) pripisali tudi trópoma, ki so ju poimenovali »sociala« in »nepravične cene«; poosebljeni krivec za oboje pa je **Država** (nagrajuje nedelo; ne uvede normalnih cen temveč subvencije).

Povzetek številnih razlag „o sociali“: *V Pomurju je kljub visoki uradni brezposelnosti nemogoče dobiti delovno silo. Nikogar ni, ki bi bil pripravljen delati na kmetiji, saj **Država** brezposelnim zagotavlja trajno socialno podporo. Zakaj bi vsi ti ljudje delali, če so plačani za to, da ne delajo? Ker delajo na črnem trgu, mnogi med njimi lahko zaslužijo celo več denarja kot nekdo, ki je redno zaposlen.*

Primer komentarja o nepravičnih cenah (delitev prihodka od zaklanega bika med kmeta, mesarja (predelovalna ind.) in trgovca: *Vidite, da kmet dobi le petinštirideset [45] procentov cene, preostanek pa se razdeli med predelavo in trgovino. Kaj je to za en krog? Kot kmet vložite dve leti dela in različnih sredstev v hranjenje in nego bika, da dosežete ustrezno težo. Kaj pa mesar? Ta zakolje bika in ga razreže v petih do šestih urah. In trgovec? Ta porabi še manj delovnih ur, da meso postavi na police. Ta delitev je preprosto nepravična in dela kmetov ni mogoče nadomestiti s subvencijami (On, 39).*

ZAKLJUČEK

Pristopa dobrega kmeta in vsakdanje etike potrdita, da je **psihoedukacija nujna a ne zadošča** za učinkovito reševanje njihovih težav ..

HVALA ZA POZORNOST

www.omra.si

Sofinancer
projekta

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA ZDRAVJE